EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

„AMIÉRT EURÓPÁNAK TOVÁBBRA IS SZÜKSÉGE VAN AZ EMBERI JOGOKRA”

BUDAPEST, 2017. OKTÓBER 5.

Michael O'Flaherty
Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének igazgatója

Tisztelt professzorok, hallgatók, hölgyeim és uraim!

Megtiszteltetés számomra, hogy magyarországi látogatásom első napján szólhatok Önökhöz. Szerencsésnek mondhatom magam amiatt, hogy már több alkalommal is ellátogathattam Budapestre. Nemcsak szépsége miatt, hanem gazdag történelmének és az itt lakó emberek vendégszeretetének köszönhetően is erősen vonz engem ez a város.

Mai előadásom címe: „Amiért Európának továbbra is szüksége van az emberi jogokra”. Az emberi jogok megsértésének aggodalomra okot adó ismétlődései és az egyes országok rendszerében lévő problémák nagysága miatt vagyok kénytelen erről a témáról beszélni. Észrevételeimet négy fő kérdés köré építettem:

1. Mi, európai emberek milyen emberi jogokkal rendelkezünk, és azokat mi biztosítja?
2. Magyarország hozzájárult-e az emberi jogi infrastruktúra kiépítéséhez?
3. Milyen kihívások merülnek fel az emberi jogok terén az EU-ban és Magyarországon?
4. Hogyan oldhatjuk meg ezeket a problémákat, és hogyan léphetünk előre?

1. A háborúval és vérontással teli sok száz évnek köszönhetően Európa történelmének számos sötét fejezete volt. De a vitathatatlanul legsötétebb időszak után a kontinens és a világ a holokauszt okozta sokkból próbált magához térni, és elkezdődött az európai emberi jogok modern története.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata teljes mértékben és kétséget kizáróan rögzíti *„az emberiség családja minden egyes tagja méltóságának, valamint egyenlő és elidegeníthetetlen jogainak elismerését*". A Nobel-díjas költő, Seamus Heaney szerint:

„ A nyilatkozattal sikerült létrehozni egy nemzetközi erkölcsi konszenzust. [...] Még akkor is, ha annak cikkeit figyelmen kívül hagyják, semmibe veszik (sok esetben azok a kormányok, amelyek aláírták őket), ez a nyilatkozat a szelíd, halk hangokat világszerte felerősítő rendszer."

Itt Európában dolgoztuk ki azokat a fejlett nemzetközi emberi jogi kereteket, amelyek magukban foglalják az európai uniós jog, az Európa Tanács és az ENSZ előírásainak gazdag elegyét. Az Európai Unióról szóló Szerződés 2. cikke értelmében *„az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok tiszteletben tartása*" nem csupán azok az értékek, amelyeken az EU alapul, hanem azok, amelyek közösek az uniós tagállamokban.

Az EU emberi jogi keretének fejlődése az Európai Unió Alapjogi Chartájának elfogadásában csúcsosodott ki, amely közvetlenül az Egyetemes Nyilatkozatra épült. A Charta az EU saját alapjogi katalógusa, amely nem avatkozik bele a tagállamok belügyeibe. Egyszerűen csak meghatározza az EU-ban élő egyének elidegeníthetetlen jogait.

Az Európai Unióban élő minden egyes személy hivatkozhat a Chartában foglalt jogokra. Amennyiben e jogok közvetlenül alkalmazandók, azok felülírják az esetlegesen ellentétes nemzeti jogot, és az európai polgárok a helyi bíróságok előtt hivatkozhatnak e jogokra.

A Charta mellett az alapvető jogokat az Európai Unió Bírósága által kidolgozott általános jogelvek is rögzítik. Ezek a jogelvek a tagállamok alkotmányos hagyományaival és intézményeivel párhuzamosan léteznek. Természetesen az Emberi

Jogok Európai Egyezményéből is merítenek, amelynek minden EU tagállam részes fele; ráadásul az Egyezmény rendelkezéseinek való megfelelés az uniós tagság feltétele.

Európa erőteljes emberi jogi normatív keretét az intézmények lenyűgöző infrastruktúrája támogatja. Tagállami szinten ezek közé tartoznak a nemzeti emberi jogi intézmények és az esélyegyenlőséggel foglalkozó szervek. Államközi szinten magukban foglalják azt a szervet, ahol én is dolgozom: az Európai Unió Alapjogi Ügynökségét.

2. Magyarország szerepet játszott-e mindebben? Természetesen igen!

Helmut Kohl német kancellárt szeretném idézni: *„Magyarország ütötte ki az első követ a berlini falból”.* 1989-ben több ezer keletnémet menekült érkezett Magyarországra, akik a Német Demokratikus Köztársaság és a Németországi Szövetségi Köztársaság közötti szigorúan őrzött határon keresztül nem, de Magyarországon keresztül eljuthattak Ausztriába.

A rendszerváltozás után Magyarország a korábban vasfüggöny mögött fekvő országok közül az egyik legfejlettebb országnak számított. Így 1999-ben Magyarország és a többi tagjelölt ország már az Európai Unió Alapjogi Chartája kidolgozásának megfigyelője volt. Annak köszönhetően, hogy képes volt gyorsan megfelelni az EU hatalmas joganyaga által támasztott követelményeknek, 2004-ben hét másik közép-kelet-európai országgal együtt csatlakozhatott az EU-hoz.

3. Mindazonáltal meg kell jegyeznünk, hogy az idő azóta sem állt meg. Ezzel áttérek a harmadik kérdésre: napjainkban mi fenyegeti az emberi jogok érvényesülését?

Először is fel kell ismernünk, hogy az európai emberi jogi problémák súlyosnak mondhatók, és azok száma napról napra növekszik. A menekültek és migránsok miatt kialakult helyzettel minden nap szembesülünk. Látunk olyan újságírókat, akiknek a szabadságát az állam vagy a magánszféra elfogadhatatlan mértékben korlátozza. Személyes adatainkat az állam szeretné követni, amely cserébe az állampolgárok terrorizmustól való félelmének csillapítását ígéri. Az interneten és azon kívül is látjuk a

növekvő intoleranciából eredő fenyegetést. Továbbá az egyes társadalmi egyenlőtlenségek és a szegénység – különösen a gyermekszegénység – nagy mértéke is aggodalomra ad okot. Itt Magyarországon érdemes felidézni, hogyan súlyosbodtak a társadalmi egyenlőtlenségek olyan kisebbségi csoportok körében, mint a romák.

Az emberi jogi rendszer

Az emberi jogok hatékony védelme elmulasztásának elfogadhatatlan esetein túli mögöttes probléma a hatalmon lévők egyre növekvő hajlandósága arra, hogy ők maguk is megtagadják az emberi jogi értékeket és rendszereket. Ez a jelenség viszonylag új, és rendkívüli aggodalomra ad okot, mivel csökkentheti a jogvédelmi rendszer hatékonyságát és gyengítheti azt.

Kérem engedjék meg, hogy részletezzem napjaink legégetőbb problémáit.

Migráció

Először is a migrációt említem, amely továbbra is az EU politikai napirendjének kulcsfontosságú pontja, és az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége számára is az egyik legfontosabb problémakör. Nemrég jártam a Görögországban és Olaszországban létrehozott befogadó létesítményekben, az úgynevezett „hotspot”-okban. Láttam, hogy a jó szándék és nagy erőfeszítések ellenére még sok mindent kell tenni a tisztességes körülmények, továbbá a férfiak, a nők és a gyermekek biztonságának biztosítása érdekében. Különösen aggódom a migránsok, elsősorban a migráns gyermekek fogva tartása miatt, mivel erre mindig legvégső intézkedésként kell, hogy sor kerüljön. A dublini rendszer nem működhet hatékonyan mindaddig, amíg szisztematikus fogva tartásra kerül sor, és amíg egyes tagállamok állítólagosan visszafordítják a menekülteket.

Nem szabadna elfelejtenünk Szent István, a magyar állam alapítójának szavait:

„Lám, gyönge és töredékeny az egynyelvű és egyerkölcsű ország. Hagyom azért, fiam, adj nekik táplálást jóakarattal és tisztességes tartást, hadd éljenek nálad örömestebb, hogysem másutt lakozzanak.”

Természetesen az EU-ba történő érkezéssel nem ér véget a migránsok útja, és – ahogy az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége havi jelentéseiben ezt rendszeresen bemutatja – a kihívások sem. Azokon, akik maradhatnak – az EU-nak rendkívül szigorú szabályai vannak arról, hogy ki maradhat és ki nem – segíteni kell. Csak akkor kezdhetnek el igazán saját készségeikkel és tapasztalataikkal hozzájárulni társadalmainkhoz, ha van hol lakniuk, ha lehetőségük van arra, hogy megtanulják a befogadó ország nyelvét, ha iskolába küldhetik gyermekeiket, és ha elismerik szaktudásukat.

A bevándorlók beilleszkedési folyamatának azonban egyik fő akadálya a valódi európai szolidaritás hiánya; annak a szolidaritásé, amelyre Görögország, Olaszország és más érintett tagállamok terheinek csökkentése érdekében szükség van.

Ide kapcsolódik a következő magyar közmondás is: *„Amilyen az adjonisten, olyan a fogadjisten."* Ez a közmondás is emlékeztet bennünket arra az etikus cselekvésre, amelyet magunktól megkövetelünk. Végül is – ahogy a történelem megmutatta – soha nem lehetünk biztosak abban, hogy mit hoz a holnap. Valóban, itt Magyarországon nem olyan régen volt, hogy az Önök honfitársai kénytelenek voltak menedéket keresni az országukban kibontakozó események elől. Országaink történelme emlékeztet arra, hogy a szolidaritás nem csupán olyan érték, amely a mai viszonyokra vonatkozik, hanem a múltra és a jövőre is. Továbbá ez teszi a szolidaritást a sokrétű történelemmel és sokszínű jelennel bíró Európa erőteljes és alapvető értékévé.

Jogállamiság

A jogállamiság létfontosságú a működő demokráciához. Ezt világosan elismeri Magyarország Alaptörvénye, amelynek B) cikke szerint: *„Magyarország független, demokratikus jogállam."*

A jogállamiság négy legfontosabb ismérve: a független igazságszolgáltatás, a szabad média, a közhivatalnokok integritása és a jogbiztonság elve. Mindez alapvető fontosságú az emberi jogok védelmenek általános keretéhez.

A jogállamiság bomlása pusztítóan hatna egy államra. Ez az ország politikai és jogi rendszerének tisztaságába és minőségébe vetett közbizalom összeomlásához vezethet. Az emberi jogokra gyakorolt hatása nyilvánvaló. Kevésbé nyilvánvalóak a járulékos aggályok, mint például a pénzügyi következmények, ugyanis a befektetőknek meg kell bízniuk egy országban, amelybe hitüket és pénzüket akarják befektetni. Más szóval, az egyenlő versenyfeltételek és az erős igazságszolgáltatási rendszer elősegíti a gazdaság által igényelt befektetések létrejöttét. A jogállamiság tiszteletben tartása ezért a fenntartható gazdasági növekedés kulcsfontosságú elemének tekinthető.

A jogállamiság minden dimenziója lényeges korlátot szab a hatalommal való visszaélésnek, így garantálja a demokráciát országainkban. Szeretném hangsúlyozni, hogy az Európai Unió minden egyes tagállama büszke lehet arra, hogy teljes értékű demokrácia. E tekintetben mindannyiunknak büszkének kell lennünk azoknak az országoknak az eredményeire, amelyek a nem túl távoli múltban szálltak szembe és sikerrel harcoltak a totalitárius kormányzással. 28 év nem sok idő – akinek gyermeke van, ezt meg tudja erősíteni.

Civil társadalom

A civil társadalom fontos szerepet játszik egy élénk, szabad társadalomban, amely tiszteletben tartja az emberi jogokat. Ezenkívül a nemzetközi emberi jogok érvényesülésének egyértelmű folyománya az, hogy az államnak olyan teret kell kialakítania, amelyen belül a civil társadalom fejlődni tud. Európai uniós és nem uniós civil társadalmi szervezetek azonban már évek óta sokféle problémáról számolnak be. A problémák közé tartoznak a közvetlen fizikai támadások, rongálások, a pénzügyi forrásokhoz való hozzáférés csökkentése, a fölösleges terhet jelentő szabályozás, és hogy nehezen érhetők el a döntéshozók. Ez egy olyan kérdéskör, amelyet az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége szorosan figyelemmel kísér, és e témában jelenik meg év végén egy fontos jelentésünk, amely elemzi a helyzetet és javaslatot tesz bizonyos intézkedéseknek mind a 28 uniós tagállamban történő végrehajtására. Továbbá szeretném megragadni az alkalmat, hogy kifejezzem hálámat az EGT Alapnak és a

Norvég Alapnak a 15 kedvezményezett országban – köztük Magyarországon – a civil társadalom támogatásáért végzett munkájáért.

A tudományos élet szabadsága

A tudományos szféra a civil társadalom kulcsfontosságú eleme. Létfontosságú, hogy az EU továbbra is olyan hely legyen, ahol a kutatók, a tudományos ismeretek és a technológia nem helyhez kötöttek. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 13. cikke – amelyet 2007-ben valamennyi tagállam vezetői elfogadtak – tükrözi a nemzeti és nemzetközi normákat, mivel kifejezetten kijelenti, hogy a művészeteket és a tudományos kutatást nem szabad korlátozni.

Tisztelt kollégák!

Meglepő lehet, hogy kevés utalást tettem Magyarország jelenlegi helyzetére. Ahelyett, hogy megismételném az Európai Bizottság vagy az Európa Tanács mérvadó elemzéseit és ajánlásait, inkább arra törekedtem, hogy tágabb összefüggésben elemezzem a helyzetet. Remélem egyértelműen fogalmaztam arra vonatkozóan, hogy nincs olyan tagállam, amelyben az emberi jogok ne lennének veszélyben.

Ugyanakkor Magyarországon is vannak aggodalomra okot adó területek a vonatkozó európai és nemzetközi szerződéseken alapuló emberi jogi kötelezettségvállalások tekintetében. E látogatás során a hatóságokkal nyíltan és őszintén kívánom megvitatni ezeket. Ennek keretében felajánlom az Alapjogi Ügynökség szakértő tanácsait azon területek és kérdések megvitatásában, amelyek tekintetében megfelelő szakértelemmel és felhatalmazással rendelkezünk.

4. Végezetül szeretnék pár olyan javaslatot tenni, amelyeket európai társadalmaink emberi jogi hiányosságainak javítása érdekében mindannyian meg tudunk fogadni.

Először is, küzdjük le a félelmet! Európában jelentős a változástól és a szegénységtől való félelem, továbbá a polgárok nem érzik úgy, hogy családtagjaik és szeretteik biztonságban lennének. Ez a félelem nemcsak támogatja a populistákat az EU-n belül és kívül, de nagyon gyakran vezet gyűlölethez. Az akár egyetlen személy, akár egyetlen

eszme ellen induló gyűlöletkampányok igazságtalanok, nem demokratikusak és elfogadhatatlanok.

Engedjék meg, hogy Bibó Istvántól, a nagy magyar politikatudóstól és jogtudóstól idézzek, aki kiemelkedő szerepet játszott az 1956-os forradalomban, és akit a kommunista hatóságok életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltek:

„Demokratának lenni mindenekelőtt annyit tesz, mint nem félni: nem félni a más véleményűektől, a más nyelvűektől, a más fajúaktól, a forradalomtól, az összeesküvésektől, [...] és egyáltalán mindazoktól az imaginárius veszedelmektől, melyek azáltal válnak valódi veszedelmekké, hogy félünk tőlük."

A nyitott társadalmakba vetett hit nem azt jelenti, hogy valaki nem hazafias, vagy elárulja hazáját, és nem jelenti azt, hogy egy gyökértelen, internacionalista elitnek lenne tagja. Ha segítünk a rászorulókon és toleránsak vagyunk, attól még lehetünk hazafiasak. Nem kell félnünk.

Másodszor: hivatkozzunk a törvényekre! Elengedhetetlen, hogy újra és újra megemlítsük azt, hogy az emberi jogok nem a karitatív munkával és az emberbarátsággal függenek össze, és nem is azt jelentik, hogy „kedvesek" vagyunk másokkal. Az államok jogilag kötelező erejű kötelezettségvállalásokat tettek, amelyeknek meg kell felelniük és azokat be kell tartaniuk – ez ennyire egyszerű.

Az Európai Unió Bírósága a menedékkérők áthelyezési kvótáira vonatkozóan Magyarországgal és Szlovákiával szemben hozott közelmúltbeli ítélete is erre példa. Magától értetődik, hogy ezt a bírósági döntést be kell tartani.

Követeléseink jogi természetének egy másik dimenziója az, hogy nem szabad túllépni a törvényes jogosultságokat, vagyis – érthetőbben fogalmazva – el kell kerülni azt, hogy a követeléseket törvényes jogosultságokként fogalmazzuk meg, ha azokat a nemzeti, regionális vagy nemzetközi jogi kötelezettségek nem tartalmazzák.

Harmadszor: használjunk megbízható adatokat! Többet és jobban kell hallgatnunk a az emberi jogok címzettjeire, értve ezalatt mind az általános lakosságot, mind pedig a

bántalmazás kockázatának leginkább kitett csoportokat. Ez az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége alapvető munkájának részét képezi.

Például két héttel ezelőtt tettük közzé a muszlim közösségek 15 EU tagállamban végzett felmérésének eredményeit. Sokan meglepődtek azon, hogy az EU-ban élő muszlimok túlnyomó többsége a diszkrimináció széles körben történő elterjedésének ellenére erősen kötődik a lakóhelye szerinti országhoz. Különösen a demokratikus intézményekbe, például a rendőrségbe vagy az igazságszolgáltatásba vetett bizalmuk erősebb az általános lakosság nagy részénél.

Negyedszer, újítsuk meg az emberi jogok fogalmát! Vissza kell utasítanunk azt az egyre hangosabb állítást, ami szerint az emberi jogok védelme egy kudarcot vallott projekt, vagy hogy a ma problémáira nem vonatkozik. Továbbá ki kell törölnünk azt a közvéleményből, hogy a jogok nem „rólunk" szólnak, hanem inkább a tőlünk különböző és kevésbé érdemes „többiekről".

Hiszen az emberi jogok rólunk is szólnak, mindannyiunkról: ezért fontosabb, mint valaha, hogy ezt megmutassuk embertársainknak. A jelentős problémákat – például a munkanélküliséget, az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést és az idősek életkörülményeit – emberi jogi problémákként fogalmazzuk meg! Szükség van arra is, hogy az üzleti szférának szisztematikusan megmutassuk, hogy az emberi jogokat tiszteletben tartó törvények és politikák fenntarthatóbbak, mivel azok jobb társadalmakat eredményeznek.

Ötödször és végezetül: legyünk optimisták! Továbbra is makacsul optimista vagyok. Az említett aggasztó tendenciák ellenére egyre inkább körvonalazódik az EU alapító szerződéseiben megfogalmazott elvekhez és értékekhez való visszatérés, a nyilvános viták jobb kiegyensúlyozottsága, valamint a fiatalok ellenálló képessége az emberi jogok integritásának és tiszteletben tartásának követelése során. Vegyük például azt a több tízezer embert itt Budapesten, akik az utóbbi időben jelentős problémák miatt tüntettek az utcákon.

Hosszú utat kell megtennünk – ez kétségtelen –, de azzal az optimizmussal kell folytatnunk, amelyet az évszázadok során honfitársaink eredményei tápláltak. Meggyőződésünket vállalnunk kell, szót kell emeljünk az emberi jogok megsértése ellen és elég bátornak kell lennünk ahhoz, hogy cselekedjünk. Ezzel a bátorsággal, energiával és jó szándékkal biztosíthatjuk, hogy az emberi jogok védelme ne üres szavakká váljon, hanem társadalmaink szívverése maradjon.

Végül, de nem utolsó sorban engedjék meg, hogy a Nobel-díjas magyar író, Kertész Imre szavaival zárjam az előadásom:

„A nagy felismerések mélyén, még ha meghaladhatatlan tragédiákon alapulnak is, mindig ott rejlik a szabadság mozzanata, amely valami többlettel, valami gazdagsággal árasztja el életünket, ráébresztve létezésünk való tényére és az érte való felelősségünkre.”

Köszönöm a figyelmet!